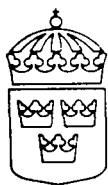


Konstitutionsutskottets betänkande

1986/87:20

om omhändertagande av dödfött foster



KU
1986/87:20

Sammanfattning

Med anledning av den i betänkandet behandlade motionen föreslår utskottet att riksdagen hos regeringen begär en översyn av rutinerna för omhändertagande av dödfött foster.

Motionen

I motion 1985/86:K614 av Ingrid Ronne-Björkqvist och Per Arne Aglert (båda fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas i syfte att dödfödd, som avlidit före tjugooåttonde havandeskapsveckan, omhändertas av kyrkogårdsmyndighet och kremeras.

I motionen pekas på den möjlighet till gravsättning eller kremering som sedan år 1982 finns för dödfödda som avlidit före tjugooåttonde havandeskapsveckan. Motionärerna erinrar om att för det fall sådant förfarande inte begärts bränns den dödfödde med vederbörande sjukhus riskavfall. Enligt motionärerna har förfarandet upplevts djupt stötande och oetiskt av bl. a. föräldrar som i efterhand har känt behov av att få klarhet i vad som hänt med deras foster. Motionärerna förordar en författningsändring som innebär att kremering av foster blir rutinförfarande oberoende av om detta begärts.

Gällande bestämmelser m. m.

I 30 § fjärde stycket folkbokföringslagen (1967:198) stadgas:

Med barn avses nyfödd, som efter födelsen andats eller visat annat livstecken, samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan.

Denna definition av barn ligger till grund för stadgandena i 30–32 §§ folkbokföringslagen om skyldighet att anmäla barns födelse samt att anmäla dödsfall och utfärda dödsbevis. Tillämpningsföreskrifter finns i folkbokföringskungörelsen (1967:495).

Socialstyrelsen har i sina föreskrifter om dödsbevis m. m. (SOSFS/M/1980:1 s. 14) anfört följande avseende gränsdragningen levande född – dödfödd.

Med barn avses alla levande födda samt alla dödfödda som framfötts efter utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan. Levande fött är barnet om

det visat tecken på självständigt liv såsom andningsrörelser, hjärtslag, pulsationer i navelsträngen eller tydliga spontana rörelser av skelettmuskulaturen. Dödfödda är alla de barn som inte visat nämnda livstecken och vilka avlidit efter utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan, räknat från senaste normala menstruationens första dag. Föreligger osäkerhet om graviditetens längd, bör det framfödda fostrets kroppslängd tillmätas viss betydelse vid bedömningen av fostrets utvecklingsgrad. Uppgår kroppslängden till minst 35 cm, bör fostret redovisas som barn.

Om ett levande fött barn avlider skall gravsättning eller eldbegängelse ske. Detta gäller oavsett om barnet fötts före eller efter utgången av tjugooåttonde graviditetsveckan. Krav på gravsättning eller eldbegängelse gäller även dödfödda barn om de fötts efter den angivna tidpunkten. Beträffande dödfödda som fötts tidigare finns numera möjlighet till ett frivilligt förfarande. Enligt 23 a § KK (1963:540) om begravningsplatser och gravar m. m. (begravningskungörelsen) får således gravsättning eller eldbegängelse även avse sådana dödfödda (SFS 1982:519).

I de fall föräldrarna till dödfödda som fötts före utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan inte begärt gravsättning eller eldbegängelse tillämpas socialstyrelsens anvisningar (1970 nr 16) Omhändertagande av avfall från sjukvårds- och liknande inrättningar. Enligt dessa skall biologiskt material hanteras som riskavfall, något som innebär att omhändertagande och förbränning sker inom sjukvården. Vid några sjukhus – bl. a. regionsjukhuset i Örebro och lasarettet i Falun – har införts särskilda rutiner gällande omhändertagande av dödfödda, som avlidit före utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan. I samråd med kyrkogårdsförvaltningen på dessa platser har överenskommit om kremering av sådana foster. Denna rutin tillämpas vid regionsjukhuset i Örebro på foster födda senare än i tolfte havandeskapsveckan och vid lasarettet i Falun på foster som är minst 10 cm långa.

Inom civildepartementet pågår en total översyn av begravningslagstiftningen. Detta arbete beräknas vara avslutat inom kort. Enligt vad som inhämtats kommer utredningsarbetet inte att resultera i några förslag som berör den i ärendet aktualiserade frågan.

Yttrande

Konstitutionsutskottet har inhämtat socialutskottets yttrande över motionen. Yttrandet har som *bilaga* fogats till betänkandet.

Utskottet

Motionen gäller det sätt på vilket dödfödda, avlidna före utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan (i fortsättningen dödfödda foster), skall slutligt omhändertas.

Enligt gällande ordning sker omhändertagande och förbränning av dödfödda foster genom sjukvårdens försorg. På begäran kan dock kremering och/eller gravsättning ske. Vid några sjukhus har införts en generell rutin

som innebär att kremering av dödfödda foster alltid sker, alltså oberoende av om detta begärts.

Motionärerna föreslår att dödfödda foster generellt bör omhändertas och kremeras genom kyrkogårdsmyndigheternas försorg.

Utskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i motionen och i socialutskottets yttrande, nämligen att nuvarande ordning – enligt vilken dödfödda foster omhändertas inom sjukvården på samma sätt som s. k. riskavfall – från etiska utgångspunkter är otillfredsställande. Utskottet anser att åtgärder bör vidtas för att få en ändring till stånd så att dödfödda foster blir slutligt omhändertagna på ett värdigt och respektfullt sätt. Utskottet är emellertid inte berett att nu ta slutlig ställning till vilken ordning som bör tillämpas i dessa fall. Enligt utskottets mening bör det uppdras åt regeringen att göra en översyn av den aktuella frågan i syfte att nå en etiskt acceptabel lösning. Vid en sådan översyn bör beaktas de erfarenheter som gjorts vid de sjukhus som redan infört särskilda rutiner på området.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:K614 hos regering-
en begär en översyn av rutinerna för omhändertagande av dödfött
foster.

Stockholm den 19 februari 1987

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg (s), Börje StenSSon (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk) och Ulla Pettersson (s).

Särskilt yttrande

Gunnar Biörck i Värmdö (m) anför:

I samband med behandlingen av gen-etikkommitténs betänkande inom statens medicinsk-etiska råd har frågan om begreppet "levande abortfoster" kommit upp. Utan att i här förevarande sammanhang vilja belasta ställningstagandet med detta begrepp vill jag likväl här anteckna att detta kan innebära att man framdeles måste ta ställning till hur en sådan kategori av mänskliga varelser skall behandlas.

1986/87:4 y

om omhändertagande av dödfött foster

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat inhämta socialutskottets yttrande över motion 1985/86:K614 av Ingrid Ronne-Björkqvist och Per Arne Aglert (båda fp) om omhändertagande av dödfött foster.

Motionen

I motion 1985/86:K614 (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas i syfte att dödfödd, som avlidit före tjugoåttonde havandeskapsveckan, rutinmässigt skall omhändertas av kyrkogårdsmyndighet och kremeras. Motionärerna anför att enligt gällande bestämmelser skall ett dödfött barn som avlidit efter utgången av tjugoåttonde havandeskapsveckan alltid gravsättas eller kremeras. Beträffande dödfödda som avlidit före tjugoåttonde veckan gäller emellertid att detta sker endast om föräldrarna uttryckligen begär ett sådant omhändertagande. Enligt motionärerna har det nuvarande förfarings sättet då föräldrarna inte begärt annat, nämligen att fostret som humanbiologiskt avfall bränns bland sjukhusens sopor, upplevts djupt stötande och oetiskt av bl. a. föräldrar, som i efterhand har känt behov av att få klarhet i vad som hänt med deras foster.

Utskottet

Gällande bestämmelser m. m.

I *folkbokföringslagen (1967:198)* 30 § fjärde stycket stadgas:

Med barn avses nyfödda, som efter födseln andats eller visat annat livstecken, samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugoåttonde havandeskapsveckan.

Den i 30 § fjärde stycket folkbokföringslagen intagna definitionen av barn ligger till grund för stadgandena i 30–32 §§ samma lag om skyldighet att anmäla barns födelse samt att anmäla dödsfall och utfärda dödsbevis. Tillämpningsföreskrifter finns i folkbokföringskungörelsen (1967:495).

Socialstyrelsen har i sina föreskrifter om *dödsbevis* m. m. (SOSFS (M) 1980:1 s. 14) anförts följande avseende gränsdragningen levande född – dödfödd.

Med barn avses alla levande födda samt alla dödfödda som framfötts efter utgången av tjugioåttonde havandeskapsveckan. Levande fött är barnet om det visat tecken på självständigt liv såsom andningsrörelser, hjärtslag, pulsationer i navelsträngen eller tydliga spontana rörelser av skelettmuskulaturen. Dödfödda är alla de barn som inte visat nämnda livstecken och vilka avlidit efter utgången av tjugioåttonde havandeskapsveckan, räknat från senaste normala menstruations första dag. Föreligger osäkerhet om graviditetens längd, bör det framfödda fostrets kroppslängd tillmätas viss betydelse vid bedömningen av fostrets utvecklingsgrad. Uppgår kroppslängden till minst 35 cm, bör fostret redovisas som barn.

Om ett levande fött barn avlider skall *gravsättning eller eldbegängelse* ske. Detta gäller oavsett om barnet fötts före eller efter utgången av 28:e graviditetsveckan. Krav på gravsättning eller eldbegängelse gäller även dödfödda barn om de fötts efter den angivna tidpunkten. Beträffande dödfödda som fötts tidigare finns numera möjlighet till ett frivilligt förfarande. Enligt 23 a § KK (1963:540) om begravningsplatser och gravstenar m. m. (begravningskungörelsen) får således begravning eller eldbegängelse även avse sådana dödfödda (SFS 1982:519).

I de fall föräldrarna till dödfödda som fötts före utgången av tjugioåttonde havandeskapsveckan inte begär ovan beskrivna förfarande hanteras fostren vanligen som s. k. biologiskt avfall. Enligt vad utskottet inhämtat gäller detta dock inte vid regionsjukhuset i Örebro, där numera alla foster som fötts senare än i tolfte havandeskapsveckan kremeras och begravs genom kyrkogårdsförvaltningens försorg. Föräldrarnas begäran eller tillstånd krävs inte för att rutinen skall tillämpas.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet behandlade i sitt betänkande SoU 1983/84:4 frågan om gränsen mellan foster och barn med anledning av en motion (fp). Utskottet erinrade inledningsvis om att ett foster som vid födelsen visat något som helst tecken på självständigt liv enligt gällande bestämmelser alltid skall betraktas som ett barn och officiellt registreras som ett sådant, således även vid kortare graviditet än 28 veckor. Socialutskottet pekade vidare på att den då aktuella motionen aktualiserade en grundläggande fråga som känns etiskt viktig för många människor och att motionen således inte bara tog upp en praktisk angelägenhet rörande redovisningen av dödfödda barn. Utskottet underströk att det var viktigt att finna en lösning som inte i onödan försvårar för föräldrarna att hantera den svåra situation som uppstår då ett väntat barn föds dött. Utskottet ville i det avseendet betona att de enskilda fallen kan vara mycket olika. Medan det för vissa föräldrar kan te sig naturligt och riktigt att sörja ett avlidet barn kan det för andra innebära ytterligare psykisk påfrestning att tvingas ta del i de formella procedurer som följer på ett dödsfall.

Enligt utskottets mening var det inte nödvändigt att ha någon direkt koppling mellan folkbokföringens regler och de ökade medicinska möjligheterna att rädda barn som fötts för tidigt. Det var dessutom enligt utskottets mening angeläget att inte i onödan utöka byråkratin kring de dödfödda barnen. Mot bakgrund av detta ställde utskottet sig tveksamt till en ändring

av nuvarande folkbokföringsregler, vilken bl. a. skulle medföra krav på gravsättning eller eldbegängelse för ytterligare ett antal dödfödda barn. Enligt utskottets mening var det främst av hänsyn till föräldrarna mera ändamålsenligt med det nuvarande frivilliga begravningsförfarandet, vilket möjliggör en större anpassning till de enskilda individernas psykiska upplevelse av situationen.

De etiska frågor som uppkommit med anledning av transplanteringskirurgins behov av vävnad från foster berördes av utskottet i betänkandet SoU 1986/87:5. Utskottet anmärkte att transplantationsverksamhetens utveckling bl. a. har lett till att det i landet finns långt framskridna planer på användande av fostervävnad vid behandling av t. ex. Parkinsons sjukdom och diabetes och att forskning på området pågår. Utskottet anförde vidare att frågor om användning av foster vid forskning och transplantationsverksamhet inte kan helt överlämnas åt praxis. Då arbete redan pågår inom regeringskansliet med olika frågor som gäller bl. a. transplantationer och hanteringen av avlidna kroppar ansåg utskottet det lämpligt att frågor som rör hanteringen av aborterade foster övervägs i det sammanhanget.

Utskottets överväganden

Frågan om hanteringen av avlidna foster berör etiska värderingar och synen på det mänskliga livet. Det finns dock skäl att erinra om att situationen då ett barn fötts dött kan vara mycket olika från fall till fall. Det kan gälla en spontan abort där läkarna trots stora insatser inte lyckas rädda ett önskat barn, men det kan även vara fråga om en legal abort. Föräldrarna kan också – i båda situationerna – reagera helt olika. För vissa kan det, som utskottet uttalade i betänkande SoU 1983/84:4, te sig naturligt och riktigt att sörja ett avlidet barn medan det för andra kan innebära ytterligare psykisk påfrestning att tvingas ta del i formella procedurer efter ett missfall eller en legal abort. Just hänsynen till föräldrarna gjorde att utskottet i nämnda betänkande fann det nuvarande frivilliga begravningsförfarandet mest ändamålsenligt, då det möjliggör en större anpassning till de enskilda individernas psykiska upplevelse av situationen.

Enligt utskottets mening bör all hantering inom sjukvården av döda kroppar grundas på respekt för den döde och hänsyn till de efterlevande. Detta bör principiellt gälla även hanteringen av foster och dödfödda barn. Rutiner bör således finnas för att omhänderta dessa på ett värdigt och respektfullt sätt. Utskottet är emellertid inte berett att nu förordra någon bestämd lösning på frågan om formerna och ansvaret för omhändertagandet. Utskottet kan inte heller på nu tillgängligt material ta ställning till om olika regler bör gälla med hänsyn till när under graviditeten fostrets död inträffat.

Utskottet kan alltså inte tillstyrka motionens förslag. Enligt utskottets mening är det emellertid angeläget att här aktuella frågor ges en sådan belysning att riksdagen kan få bättre underlag för ett ställningstagande.

Stockholm den 4 december 1986

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Göte Jonsson (m), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Karl-Gösta Svenson (m).

KU 1986/87:20

